

Suomalaisten jalkaväkirykmenttien varuskunta- ja linnoitustyöpalveluksesta Baltiassa 1600-luvun lopulla

Kirjoittanut

ARVO VILJANTI.

Arvioidessaan Itämerenmaiden merkitystä Suomelle Ruotsin suurvaltakautena CARL v. BONSDORFF on sattuvasti huomauttanut, että vaikkakin Inkeri ja Itämerenmaakunnat muodostivat vankan suojamuurin Suomen kulttuurille idän hävityksiä vastaan, ne olivat kuitenkin toiselta puolen sinä avoimena hautana, johon sadat ja tuhannet suomalaiset soturit sortuivat.¹

Suomalaisten osuus Ruotsin Itämerenvallan perustamisessa, laajentamisessa ja ylläpitämisessä on ollut varsin huomattava. Meidän tarvitsee tällöin vain palauttaa mieliin, miten esim. suomalainen Klaus Kristerinpoika Horn oli pystyttämässä Ruotsin lippua Suomenlahden etelärannalle v. 1561, miten suomalaiset Hannu Leijon ja Klaus Tott puolustivat Tallinnaa venäläisten hyökkäystä vastaan vv. 1570—71 tai Henrik Klaunpoika ja Kaarle Henrikinpoika Horn torjuivat 50 000 venäläistä v. 1577. Mutta suomalaiset osallistuivat myös Pontus ja Jaakko de la Gardien johdolla Narvan y.m. linnojen valtaukseen v. 1581.²

Jo 1500-luvulla suomalaisia käytettiin Viron ja Inkerin linnojen varuskunnissa tai linnoitustöissä. Niinpä esim. kun ankarat taudit

---

Seitsemännessä pohjoismaisessa historioitsijakokouksessa Kööpenhaminassa elokuun 9 p. 1939 pidetty esitelmä.

¹ CARL v. BONSDORFF, Finska garnisoner i Östersjöprovinserna. Hist. Arkisto XVII, s. 268 ja seur.

² KAARLO BLOMSTEDT, Henrik Klaunpoika Horn I, s. 426 ja seur. — WERNER TAWASTSTJERNA, Pohjoismaiden viisikolmattavuotinen sota, I, s. 21 ja seur., 158 ja seur., 320 ja seur.

raivosivat vv. 1591 ja 1593 Narvan ruotsalaisen varusväen keskuudessa, suomalaisia oli lähetettävä sinne heidän tilalleen.¹

Täyssinän rauhassa v. 1595 Viro tunnustettiin Ruotsin omaksi ja Stolbovan rauhassa v. 1617 myös Inkeri ja Käkisalmen lääni. Kustaa II Aadolfin ajoista lähtien aina suurvaltakauden loppuun suomalaiset jalkaväkirykmentit joutuivat sitten pääasiallisesti huolehtimaan varuskunta- ja linnoitustyöpalveluksesta Baltiassa ja siten kirjaimellisesti miekalla ja muurilastalla ylläpitivät siellä Ruotsin valtaa. Kun Suomen jalkaväki Venäjän sodan loputtua oli jakaantuneena kahteen suurrykmenttiin (landtregemente), Suomen ja Karjalan, Kustaa II Aadolf jakoi näille merentakaiset garnisonipaikat siten, että Suomen rykmentille määrättiin Viro ja Karjalan rykmentille Inkeri.² Tällaista maantieteellistä aluejakoa noudatettiinkin sittemmin 1600-luvulla, niin että Länsi-Suomi, Häme, Uusimaa ja Pohjanmaa huolehtivat yleensä Virosta ja Liivinmaasta, sekä Itä-Suomi Inkerinmaasta.

Suomalaisten jalkaväkirykmenttien koko mahtavuuden ajan jatkunut varuskunta- ja linnoitustyöpalvelus Baltiassa on toistaiseksi vielä melko selvittämätön kysymys. Suomalaisista historian-tutkijoista on tosin W. TAWASTSTJERNA tutkimuksissaan *Pohjoismainen viisikolmattavuotinen sota I—II* sekä *Kaarle IX:n ja Sigismundin taistelu Viron ja Liivinmaan omistamisesta* antanut monia tietoja suomalaisten lippukuntien toiminnasta Baltiassa 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa. Samoin J. MANKELIN teoksissa tavaataan tietoja suomalaisista varuskunnista. Tärkeä 1600-luku on kuitenkin suurimmaksi osaksi toistaiseksi tutkimatta. C. v. BONSDORFF on tosin julkaissut tutkimuksen *Nyen och Nyenskans* sekä 8 sivun laajuisen *Finska garnisoner i Östersjöprovinserna*, joka käsittelee lähinnä Narvaa. V. 1939 ilmestynyt ARVI KORHOSEN *Hakkapeliittain historian* I osa sisältää myös tietoja Baltian suomalaisista varuskunnista vv. 1617—25.

Kun kuitenkin ottaa huomioon ne Ruotsin, Suomen ja Baltian arkistoissa säilyneet runsaat lähteet, jotka käsittelevät suomalaisten sotamiesten varuskuntapalvelusta Baltiassa mahtavuuden aikana, täytynee sanoa, että tutkija joutuu etenkin 1600-luvun jälkipuoliskolla liikkeessään miltei neitseelliselle alueelle. Tässä yhteydessä minun täytyy kuitenkin rajoittaa esitykseni lähinnä vv:n 1680—1700 väliseen aikaan. Tämä suurvaltakautena harvinaisen pitkä rauhan-

¹ TAWASTSTJERNA, main. teos II, s. 233 ja seur., s. 393 ja seur.

² Kustaa II Aadolf Jesper Matinpoika Kruusille 6/5 ja 11/7 1618. WAARANEN, Samling af urkunder rörande Finlands historia V, s. 341 ja seur., s. 349.

ajanjakso on tällaiseen tutkimukseen sitäkin soveliaampi koska vain rauhan aikana varuskuntapalvelusta voidaan tarkastella täysin staat-
tisessa tilassa, kun sitävastoin sodan aikana joukkoja kuljetetaan
milloin mihinkin.

Baltian varuskunta- ja linnoitustyöpalveluksen vaiheissa muodos-
taa ajanjakso n. v:sta 1680 v:een 1700 monessa suhteessa oman koko-
naisuutensa, sillä tänä Kaarle XI:n suurena reformikautena Ruotsi
pyrkii myös mahdollisuuksiensa mukaan lujittamaan ja uudistamaan
pahoin rappeutuneita linnoituksiaan Inkerinmaalla, Virossa ja Lii-
vinmaalla säilyttääkseen tärkeät Itämerenmaakunnat hallussaan ja
kyetäkseen menestyksellä vastustamaan Venäjän tunkeutumista Itä-
merelle. Tänä ajanjaksona osallistuvat kaikki 7 Suomen jalkaväki-
rykmenttiä tavalla tai toisella Itämerenmaiden varuskunta- ja lin-
noitustyöpalvelukseen. Viipurin ja Savon — usein myös Hämeen
jalkaväkirykmentti — lähettivät tavallisesti huhtikuun 1 p:stä loka-
kuun 1 p:ään linnoitustyöväkeä Narvaan y.m. Inkerin linnoituksiin,
mutta Hämeen rykmentti yleensä Tallinnaan. Usein ainakin pie-
nemmat osastot viipyivät töissä yli talvenkin. Uudenmaan jalka-
väen toinen pataljoona taas oli miltei koko ajanjakson Väinänsuun
(Neumünde) varuskuntana sekä kaksi Turun rykmentin komppaniaa
Riiassa, jossa majaili myös koko Pohjanmaan rykmentti. Porin ryk-
mentistäkin oli 1680-luvun alussa kolmisen komppaniaa Riiassa,
mutta suurin osa palautettiin v:n 1684 alussa kotimaahan.

V. 1680 kuuluisa linnoitusupseeri Erik Dahlbergh, joka jo kuusi
vuotta aikaisemmin oli nimitetty päämajoitismestariksi ja Ruotsin
linnoituskonttorin johtajaksi, tuli myöskin Itämerenmaiden linnoi-
tusten tarkastajaksi.¹ Jo v:n 1681 alussa Dahlbergh sai tehtäväkseen
suunnitella Inkerinmaan linnoitusten sekä Tallinnan ja Kuresaaren
puolustuskuntoon saattamista. Varoja oli kuitenkin niukasti, joten
Liivinmaan, Viron ja Inkerinmaan ritaristoa ja aatelistoa kehoitettiin
toimittamaan kutakin ratsupalvelusyksikköä kohti määrätty miesluku
linnoitustöihin. Inkerin linnoituksissa tehtiin kuitenkin aluksi vain
välttämättömiä korjaustöitä, mutta kun suhteet Venäjään syyspuo-
lella kärjistyivät, Kaarle XI määräsi Dahlberghin matkustamaan
Inkerinmaalle, jotta tämä voisi paikan päällä tutustua Inkerin linnoi-
tusten puolustuskuntoisuuteen. Seuraavana syksynä Suomen kautta
tekemänsä matkan tuloksena Dahlbergh esittikin joulukuun 10 p:nä
1681 seikkaperäisen kertomuksen Karjalan ja Inkerinmaan linnoi-
tusten tilasta sekä mietinnön niiden puolustuskuntoon saattamiseksi.

¹ LUDVIG W:SON MUNTHE, Kungl. fortifikationens historia III: 1, ss. 2—4.

Linnoitusten tila oli tämän mukaan sangen keho. Niinpä esim. Narvan linnoitukset olivat rappeutuneet ja esikaupunki aivan suojattomana. Ivangorodin muurit ja torni olivat tosin hyvässä kunnossa, mutta itse linna oli ahdas ja puolustukseen epämuokava sekä ilman vallihautaa. Nevanlinna, joka sijaitsi Nevan ja Ohtajoen (Svartbäcken) muodostamalla niemikkeellä, oli niinkään kovin puutteellisesti linnoitettu, vaikka paikka D:n mielestä oli kaupan kannalta Inkerin ja Karjalan välisenä kauttakulkutienä siksi edullinen ja tärkeä, että kaupungin linnoittamista olisi täydennettävä, koska ryssillä oli erityinen halu saada haltuunsa näiden tärkeiden virtojen yhtymäkohta ja siten saavuttaa ammoisista ajoista asti tavoittelemansa jalansija Itämerellä — — — festa sig emellan desse Considerable Strömmar, och alt så (det Gud nådeligen afwende) nåå den af hedenhös åstundade foot wed Öster Siöön, hvar uthur han sedan för medelst sine alierades och wåre fienders tillhielp, uthur öster och wåster Siön all den Sucurs och till försell som han någonsin deciderade bekomma skulle.¹

Käsiteltyään mietinnön Kaarle XI antoikin Dahlberghin tehtäväksi laatia linnoitussuunnitelmat Narvaa ja Nevanlinnaa varten. Kummankin paikkakunnan linnoitustöitä varten päätettiin huhtik. 10 p:ksi 1682 komentaa 600 miestä eli yht. 1200 miestä sekä hankkia tarveaineita ja välineitä asianomaisilta paikkakunnilta, kun taas rautaa ja työkaluja toimitettaisiin Tukholmasta. Siinä mielessä kuningas kirjoittikin tammik. 28 p:nä 1682 Savon, Hämeen, Uudenmaan, Porin ja Turun jalkaväkirykmenttien komentajille väen komentamisesta Narvan sekä kolmen viimeksimainitun myös Nevanlinnan linnoitustöihin. Komennetuille valtiokonttorin oli varattava palkkaraaha, niin että väki saisi saapuessaan yhden kuukauden palkan ja jatkuvasti koko työn ajan, jotteivät sotamiehet puutteen takia sairastuisi ja menehtyisi.²

Onneton varojen puute, jota ei reduktionikaan vielä voinut poistaa, teki kuitenkin tyhjäksi kuninkaan suunnitelman. Niinpä komentusmiehistön luku oli supistettava puoleen määrään, niin että Narvaan ja Nevanlinnaan komennettiin vain 300 miestä kumpaankin eli yht. 600 miestä. Viipurin jalkaväen Nevanlinnassa ja Käkisalmissa ollut väki, yht. 24 yli- ja aliupseeria ja 221 miestä saivat määräyksen

¹ MUNTHE, main. teos III:1, s. 244.

² MUNTHE, main. teos III:1, s. 245. — VR. Kuninkaan kirjeet ev. Funckille, Brakelille, Sassille, Steffenille ja H. H. Rehbinderille sekä valtiokonttorille ja kuvernööri Schultzille 28/1 1682.

edelleen jäädä paikoilleen. Jotta miehistö olisi halukkaampaa jäämään, sille oli luvattava työrahaa.¹

Nevanlinnassa ja Narvassa oli tällöin Viipurin, Savon, Hämeen, Uudenmaan ja Porin jalkaväkirykmenttien miehistöä, jotka lienevät jääneet talven yli linnoitustöihin. Päähuomio kohdistettiin tällöin Narvan linnoittamiseen, jota varten 1680-luvulla myönnettiin n. 27—36 000 talaria vuosittain, 1690-luvulla yleensä yli 40 000 talaria.²

Erilaiset taudit ja sairaudet olivat varuskunta- ja linnoitustyömiehistön pahimpana vitsauksena. Tämä johtui ilmeisestikin lähinnä huollon heikkoudesta. Narva oli tällöin varsin huonossa maineessa, minkä johdosta sotilaiden karkaamiset olivat yleisiä. Vieraaseen maahan kuljetetut, kurjissa oloissa elävät suomalaiset sotamiehet tunsivat usein polttavaa kotikaipua, jota eivät sota-artiklain ankarat rangaistusmääräyksetkään kyenneet vaimentamaan, vaikka karkaamisesta saattoi olla seurauksena jopa kuolemantuomio tai ainakin kauhea kaularautarangaistus. Viipurin ja Savon rykmenttien komennuskuntien ohella Narvan linnoitustöissä oli 1680-luvun alkuvuosina myös Hämeen, Uudenmaan ja Porin rykmenttien miehistöä. Niinpä kesäk. 1 p:nä 1682 siellä oli 670 tervettä ja 72 sairasta Hämeen jalkamiestä, kesäkuun 15 p:nä 628 tervettä ja 94 sairasta sekä kesäk. viimeisenä 580 tervettä ja 128 sairasta.³ Elok. 26 p:nä 1683 laaditun palkkalistan mukaan Hämeen jalkaväkeä oli Narvassa 301 miestä, v. 1684 282 miestä, joista lokakuussa palasi kotimaahan 250 miestä. V. 1685 Narvassa oli 248 ja v. 1686 203 Hämeen rykmentin miestä, minkä jälkeen mainitun rykmentin miehistöä ei enää Narvassa tavata, ennenkuin vuosisadan lopulla, jolloin ainakin vv. 1698—99 Narvassa oli n. 600 Hämeen rykmentin sotamiestä.⁴ Uudenmaan jalkaväkeä tavataan vv. 1682—86 keskimäärin puolitoistasataa miestä Narvassa.⁵

V. 1684 Inkerinmaan kenraalikuvernööri Yrjänä Sperling valitti kovasti, miten Savon rykmentin Narvan linnoitustöissä ollut miehistö heikkeni tavattomasti karkaamisten johdosta. V. 1685 Narvassa oli lähes 500 Savon rykmentin miestä. Yli 300 miestä oli Käkisalmissa

¹ VR. Kuninkaan kirjeet ev. Brakelille ja kuvernööri Schultzille 5/1 1682. Samoille 27/2 1682. — Työrahaa maksettiin sotamiehille tavallisesti 2—4 hop.äyr. päivässä. MUNTHE, main. teos, III:1, s. 255.

² MUNTHE, main. teos, III:1.

³ V. BONSDORFF, main. teos, s. 274.

⁴ RSA. Hämeen jalkaväkirykmentin tilit vv. 1683—99. — VA. Uudenmaan—Hämeen läänin verifikaatit v. 1684: 1091.

⁵ RSA. Uudenmaan jalkaväkirykmentin tilit vv. 1682—86.

ja Nevanlinnassa. V. 1686 Sperlingin oli pakko jälleen tiedottaa, että Savon (ev. Cronman) ja Viipurin rykmenttien (ev. v. Budberg) Narvaan saapuneista työkomennuskunnista 80 miestä oli sairaana ja 59 karannut.¹ Vv. 1685—86 Narvan linnoitustöissä työskenteli yht. n. 1 000 miestä (Viipurin-Savonlinnan läänin jalkaväen lisäksi vielä n. 200 Hämeen ja 150 Uudenmaan rykmentin sotamiestä, joita siellä ei enää v. 1687 tavata).² Mainittuna vuonna kenraalikuvernööri Sperling jatkoi kuitenkin tarmolla Narvan linnoittamista saaden rahvaan lisäksi aateliston ja papiston avustamaan linnoitustöitä rahalla ja työväellä. Linnoitustyöväkeä oli lopulta toista tuhatta miestä Viipurin ja Savon rykmenteistä.³ V. 1688 Narvan linnoitustöissä oli jälleen vain n. 600 miestä Viipurin ja Savon rykmenttien väkeä. Kun nämä komennuskunnat syksyllä saivat määräyksen palata kotiin, uusien, vereksien voimien tullessa tilalle, oli Savon osastosta 50 ja Viipurin 40 miestä sairaana. Nämä kuljetettiin sitten erityisellä aluksella kotimaahan.⁴

Inkerin linnoitustyöt sälytettiin nyt miltei yksinomaan Viipurin-Savonlinnan läänin jalkaväkirykmenttien niskoilta, vaikka varuskuntina käytettiinkin värvättyjä joukkoja. Mutta tällaiset jokavuotiset työkomennukset rasittivat suuresti myös Viipurin-Savonlinnan läänin rahvasta, jonka oli kustannettava työvaatteet, kyyditys ja matkaeväät 10, 20 jopa 30 peninkulman pituista marssitaivalta varten sekä hankittava uutta miehistöä kuolleiden ja karanneiden sijaan.⁵

Vv. 1689—90 Viipurin-Savonlinnan jalkaväkirykmenttien linnoitustyömiehistöä oli n. 1100 miestä Narvassa, ja vaikka lähivuosina miesmäärä jatkuvasti oli n. 900, eivät työt edistyneet riittävän nopeasti, minkä johdosta Dahlbergh v. 1697 toivoi, että vuosittain komennettaisiin pari tuhatta miestä.⁶

¹ V. BONSORFF, main. teos,² ss. 274—275. — RSA. Savon rykmentin katselmusrullat 1/7, 6/2 ja 9/2 1685.

² RSA. Viipurin, Savon, Hämeen ja Uudenmaan rykmenttien tilit vv. 1686—87.

³ RSA. Viipurin ja Savon rykmenttien tilit v. 1687. — MUNTHER, main. teos, III:1, s. 295.

⁴ RSA. Viipurin ja Savon rykmenttien tilit v. 1688. — V. BONSORFF, main. teos, s. 275.

⁵ VA. Maaherra Lindhielmin kirje Lorentz Creutzille 25/8 1693. n:o 6834 b. — Vrt. ARVO VILJANTI, Vakinaisen sotamiehenpidon sovelluttaminen Suomessa 1600-luvun lopulla I, ss. 142, 150.

⁶ MUNTHER, main. teos, III:1, ss. 302 ja III:2, s. 241, 305. — RSA. Viipurin ja Savon rykmenttien tilit vv. 1691—94. — VR. Kuninkaan kirjeet kenraalikuvernööri Sperlingille, maaherra Lindhielmille, valtiokonttorille, ev. Aminoffille ja Cronmanille 27/1 ja maaherra Lindhielmille 13/4 1691.

1600-luvun viime vuosina Itämerenmaiden linnoitusmäärärahoja lisättiinkin tuntuvasti. Tähän lienevät vaikuttaneet kenraalikuvernööri Dahlberghin antamat lausunnot Baltian linnoitusten kehnosta tilasta. Joka tapauksessa v:ksi 1698 myönnettiin tuntuvasti suurempi määräraha Itämerenmaiden linnoitusrakennuksia varten kuin aikaisemmin, nim. n. 238 000 hop. talaria, samalla kun Ruotsin linnoituskilta vähennettiin yli 193 000 hop. talaria. Aikaisemmin oli päähuomio säännöllisesti kohdistunut Ruotsin linnoituksiin. Suurilla nälkävuosillakin saattaa olla oma osuutensa tilanteen muuttumiseen. Inkerinmaalla käytettiin suurin osa varoista jälleen Narvan hyväksi. Nyt voitiin komentaa yli kaksi tuhatta miestä Viipurin, Savon ja Hämeen jalkaväkirykmenteistä.¹

V. 1699 — siis vuotta ennen Suurta Pohjan sotaa — Dahlbergh vaati uudelleen, että pääpaino oli kohdistettava Liivinmaan eikä Ruotsin linnoituksiin. Itämeren maiden osalle myönnettiinkin nyt linnoitusvaroja miltei neljännesmiljoona talaria ja Ruotsin osalle vain n. 174 000 talaria.² Inkerin linnoituksista oli Narva edelleen ensi sijalla ja myös Hämeen rykmentti oli jatkuvasti — Viipurin ja Savon rykmentin ohella — suurimmaksi osaksi Narvan linnoitustoissa (n. 700 miestä).³ Mutta myöskin Nevanlinnaa, jonka tärkeyttä Dahlbergh oli monesti tähdentänyt, sekä Pähkinäsaarta kunnostettiin.

Narvan ohella kohdistettiin Itämerenmaissa päähuomio Tallinnan, Riian ja Neumünden linnoittamiseen. Tallinnan linnoitusmääräraha oli k.o. aikana kuitenkin melko vaatimaton esim. Narvaan verrattuna — vain puolet siitä. Vv. 1683—97 se vaihteli n. 12 800:sta talarista 24 500:een talariin.⁴

H ä m e e n j a l k a v ä k i r y k m e n t i n linnoitustyöpaikkana oli yleensä tutkimuksessa käsiteltynä aikana Tallinna. Sinne lähetettiin vuosittain n. 180 sotamiestä, etupäässä ammattitaitoista väkeä: kirvesmiehiä, muurareita, kivenlouhijoita ja -hakkaajia. V. 1683 Tallinnaan lähetetystä 184 miehestä lienee kuitenkin vain 88 työskennellyt siellä sekä 20 Kuresaareissa ja loput Neumündessä.⁵ Näin

¹ MUNTHE, main. teos, III:2, ss. 240—242, 259—260 ja 276. — VR. Kuninkaan kirjeet ev. Aminoffille, Cronmanille ja Maijdellille sekä maaherroille Lindhielmille ja Cronhjortille 10/1 sekä uudelleen kolmelle viimeksimainitulle 16/1 ja kenraalikuvernööri Fersenille 20/1 1698. — RSA. Viipurin, Savon ja Hämeen rykmenttien tilit v. 1698.

² MUNTHE, main. teos, III:2, s. 263 ja seur.

³ RVA. Eversti Maijdell kuninkaalle 15/9 1699. — RSA. Hämeen rykmentin tilit v. 1699.

⁴ MUNTHE, main. teos, III:1 ja 2.

⁵ RVA. — Sotakomissaari Juhana Gripenberg kuninkaalle, Helsinki 26/4 1683. RSA. Hämeen rykmentin tilit v. 1683.

lienee asianlaita ollut seuraavinakin vuosina. Ainakin v:sta 1686 lähtien uutta miehistöä lähetettiin vain Tallinnaan, ja Kuresaareissa ja Neumündessä ollut väki näyttää jääneen vaihtamatta ja täydentämättä.¹ 1680-luvun alkupuolella Hämeen rykmentin miehistö oli siroiteltuna kovin hajalle. Siten esim. v. 1683 kotimaassa oli vain 329 miestä, Narvassa 301, Nevanlinnassa 60, Tallinnassa 88, Kuresaareissa 20 ja Neumündessä 77, vieläpä Stralsundissa 4.²

Tarkoitus oli vuosittain vaihtaa Hämeen rykmentin Tallinnan työkomennuskunta, joka kuljetettiin meritse Helsingistä Tallinnaan. Tätä ei kuitenkaan voitu aina noudattaa. Niinpä kun ev. Maijdellin oli jälleen keväällä 1693 lähetettävä 182 sotamiestä Tallinnaan vapauttamaan siellä ollut työkomennuskunta, hän selitti, ettei rykmentissä ollut muuta ammattitaitoista väkeä kuin Tallinnassa silloin majailut. Tällöin kuningas määräsi vapauttamaan vain ammattitaidottoman miehistön, kun taas ammattitaitoisten oli jäätävä edelleen sinne.³ Ja syksyllä 1695 kuningas määräsi sitten nimenomaan, että Hämeen rykmentin Tallinnan linnoitustyömiehistön tuli jäädä sinne myöskin vv:ksi 1696—97.⁴

Uudenmaan jalkaväkirykmentin varuskunta-paikkana oli 1600-luvun lopulla säännöllisesti Väinäjoen suussa sijainnut Neumündin linnoitus. Vv. 1682—86 oli kuitenkin myös Narvassa keskimäärin puolitoistasataa miestä ja Tallinnassa vv. 1683—84 n. 60 miestä. Stralsundissa oli v. 1682 9 miestä.⁵

Uudenmaan rykmentin everstin pataljoona oli Neumündin varuskuntana ja everstiluutnantin pataljoona kotimaassa. Koska varuskuntapataljoonan vahvuus oli v. 1687 vain n. 340, mutta Suomessa olleen pataljoonan yli 500 miestä, kuningas määräsi keväällä 1688 täydentämään garnisonia 232 kotimaassa olleella miehellä ja korpraalilla sekä hankkimaan lisäksi vielä 53 sotamiestä Hämeen rykmentin vapautuvien miesten tilalle. Näin näyttää tapahtuneenkin, minkä jälkeen varuskuntapataljoonan vahvuus oli yleensä suurempi kuin kotimaan pataljoonan.⁶

V. 1695 toteutetun vakinaisen sotamiehenpidon vaikutuksesta kotimaan pataljoonan vahvuus oli kuitenkin 511 ja Neumündin vain

¹ RSA. Hämeen rykmentin tilit vv. 1684—1700.

² RSA. Hämeen rykmentin tilit 1680-luvulta.

³ VR. Kuninkaan kirje eversti Maijdellille 17/4 1693.

⁴ VR. Kuninkaan kirje eversti Maijdellille 11/11 1695 ja 10/12 1696.

⁵ RSA. Uudenmaan rykmentin tilit vv. 1682—86.

⁶ RSA. Uudenmaan rykmentin tilit vv. 1687—94. — VR. Kuninkaan kirje everstiluutnantti Erik Giöösille ja varamaaherra Arvid Hornille 5/3 1688.

338 ja seuraavana vuonna vastaavat luvut olivat 603 ja 369.¹ Koska garnisonimiehistö oli suuresti vähentynyt kuolemantapausten ja vanhojen erottamisen takia eikä se jaksanut hoitaa säännöllistä var-tiopalvelusta ja linnoitustöitä, kuningas komensi syksyllä 1697 204 Uudenmaan rykmentin sotamiestä Neumündeeseen.² Mainittu miehistö lähti sitten Helsingistä kahdella aluksella syyskuun 24 p:nä. Matka oli kuitenkin onneton, sillä syysmyrskyn käsissä molemmat laivat ajautuivat Viron rannikolle kärsien syyskuun 26—27 p:n välisenä yönä haaksirikon Rogervikissä, 6 peninkulmaa Narvasta länteen. Toisesta aluksesta, jossa oli 102 miestä, 1 kapteeni ja 1 aliupseeri, pelastui koko miehistö aseineen ja varusteineen, mutta toisessa aluk- sessa, jossa oli yhtä monta miestä, hukkui 7 sotamiestä, 24 sotamiehen- vaimoa, lapsia ja 1 perämies muun miehistön pelastuessa ilman aseita, varusteita ja vaatteita. Pelastuneet jatkoivat sitten matkaansa meritse Tallinnasta Neumündeeseen. 197 miehen perille saavuttua Neu- münden varuskuntapataljoonan vahvuus oli 555 ja kotimaan patal- joonan 347 miestä.³

Haaksirikkoutuneen laivan omisti helsinkiläinen raatimies Juhana Burtz, jolle näin koitui suuri vahinko, kun ei edes irtaimistoa (redskap) saatu pelastetuksi. Rästinä ollut puoli kuljetusmaksu lienee ollut ainoa korvaus, jonka aluksenomistaja sai.⁴

Suomesta Liivinmaalle suuntautuva sotilaskuljetus näyttää tapah- tuneen perille asti laivoilla, jolloin oli pakko käyttää suurempia aluksia (fahrkostar), jotka vaativat Riikaan asti kuljetettaessa miestä kohti 6—7 hop. talaria eli 18—21 kup. talaria. Eversti Majdell teki kuitenkin esityksen, että merikuljetus rajoitettaisiin vain Helsingistä Tallinnaan, jolloin voitaisiin käyttää pienempiä laivoja (båtar), jotka kuljettaisivat 50 miestä 50 kup. talarin maksusta, mikä teki siis vain yhden kup. talarin miestä kohti. Tallinnasta miehistö saisi sitten sekä kyydityksen että muonituksen edelleen määräraajoihinsa. Paitsi sitä, että suuremmista aluksista täytyi maksaa suhteellisen korkea kuljetusmaksu, oli yleensä myös sangen vaikea Suomesta saada niin taitavia perämiehiä, että he olisivat kunnolla kyenneet purjehtimaan

¹ RSA. Uudenmaan rykmentin tilit vv. 1695—96.

² RVA. Eversti Majdell kuninkaalle 30/8 ja 20/9 1697. — Kuninkaan päätökset 20/9 ja 1/10 1697. — VR. Kuninkaan kirjeet eversti v. Budbergille, Majdellille, eversti- luutn. Clodtille, valtiokonttorille ja sotakollegiolla 5/8 1697.

³ RVA. Eversti Majdell kuninkaalle 5/10 1697. — VR. Kuninkaan päätös 22/10 1697. — RSA. Uudenmaan rykmentin tilit v. 1697.

⁴ RVA. Varamaaherra Klingspor kuninkaalle 10/11 1697. — VR. Kuninkaan päätös 3/12 1697.

Riikaan asti. Tämän johdosta olikin usein varsinkin syksyisin satunut monia haaksirikkoja, koska ei yhdessä päivässä ehditty purjehtia ensimmäiseen satamapaikkaan Saarenmaalle, jonne oli 36 peninkulmaa, vaan oli pakko purjehtia yölläkin, usein myrskyn ja epävakaisten sääntä valitessa. Kuningas sallikin everstin kokeilevan mainittuna vuonna tällaista kuljetustapaa, josta hän siten myöhemmin voisi antaa selostuksen, miten se oli onnistunut ja minkä verran sen avulla säästettäisiin.¹

Liivinmaan tärkein linnoitus oli tietenkin Riika, jonka linnoitustyöt näyttävät 1680-luvun alussa olleen kuolleessa pisteessä kelvollisten linnoitussuunnitelmien puutteessa. Sen vuoksi Dahlbergh sai määräyksen matkustaa lähinnä Riian linnoitussuunnitelman laatimista varten Baltiaan. Heinäk. 23 p:nä 1682 hän lähtikin Tukholmasta Suomen kautta Tallinnaan, jonne hän saapui elok. 11 p:nä. Sieltä hän sitten kävi Narvassa, Tartossa, Marienburgissa, Neumündessä ja vanhassa rappiolle joutuneessa Dünamündessä. Sovittuaan Riian linnoittamissuunnitelmasta kenraalikuvernööri Krister Hornin kanssa Dahlbergh matkusti syysk. 26 p:nä Pärnuun ja sieltä Kuresaaren kautta kovassa syysmyrskyssä takaisin Tukholmaan lokak. 25 p:nä. Matkastaan hän laati sitten kertomuksen, joka esitettiin kuninkaalle 28/1 1683. Se antaa valaisevan kuvan Viron ja Liivinmaan linnoitusten tilasta.² Riian vuotuinen linnoitusmääräraha 1680-luvulla oli korkeintaan n. 25 000 hop. talaria, mutta vv. 1690—97 se vaihteli n. 26 000:sta 64 000:een talariin ja teki vv. 1698—1700 yht. n. 178 000 hop. talaria.

Turun jalkaväkirykmentistä oli 1680-luvulla eversti H. H. Rehbindein johdolla Riiaassa aluksi neljä komppaniaa, ja neljä kotimaassa.³ Helmikuussa 1684 Turun rykmentti sai määräyksen luovuttaa kenraalikuvernööri Krister Hornille riittävästi miehistöä Riian kaupungin linnoitustöitä varten.⁴ Riiaassa näyttää sittemmin vuosisadan loppuun asti olleen kaksi komppaniaa Turun rykmentistä. V. 1692 Turun jalkaväestä mainitaan olleen kotimaassa 660 miestä korpraaleineen ja Riiaassa 220.⁵

¹ VR. Kuninkaan päätös ev. Maijellille 6/1 ja ev. v. Budbergille 7/4 1698.

² MUNTZE, main. teos, III:1, s. 256.

³ RVA. Eversti H. H. Rehbindein kuninkaalle, Riika 22/5 1682. — VR. Kuninkaan päätökset eversti Rehbindeinille 12/9 1681 ja 13/6 1682. — RSA. Rullor 1683. Sverige-Finland. Inf.-Dragoner. Nide 2.

⁴ VA. Militaria n:o 43. Kuninkaan kirje ev. Rehbindeinille 23/2 ja 16/9 1684.

⁵ RVA. Eversti Rehbindein kuninkaalle 1/10 1692.

Syksyllä 1693 Turun rykmentin kahdessa Riian garnisonikompaniassa (everstiluutnantti Forbus ja kapt. Schmitt) oli yht. 238 sotamiestä ja korpraalia, joista 180 tervettä, 32 sairasta, 17 vanhaa ja kelpaamatonta, 2 aretissa olevaa ja 1 Kokenhusenissa. Rullista oli lisäksi poistettu 16, joista 12 kuollut, 1 palvelukseen kelpaamaton ja 3 ylennetty. Näiden komppanioiden katselmusrullat 1690-luvulta sisältävät erittäin mielenkiintoisia tietoja päällystön ja sotamiesten kotipaikoista, sotapalvelukseen astumisesta, iästä, perhesuhteista, terveydentilasta, ammatista j.n.e. Sotamiesten joukossa tapaamme runsaasti peräti vanhaa väkeä, jopa 30-vuotisen sodan veteraanejakin. Niinpä esim. Marttilan pitäjän Kaulanperän ruodun sotamies Matti Heikinpoika oli kirjoitettu sotaväkeen jo v. 1624, joten hän oli palvellut yht. 66 vuotta. Tälle yli 80 vuotiaalle vanhukselle myönnettiin ero vihdoin v. 1690. V. 1634 kirjoitetusta Kaarinan Ilpoisten sotamiehestä sanotaan niinikään v. 1690, että hän oli »80 v:n ikäinen, kelpaamaton», mutta siitä huolimatta tavataan hänet palveluksessa vielä v. 1692.¹ Kiskon pitäjän sotamiehestä Tuomas Mikonpojasta taas mainitaan »siuk och oduglig 92 åhr gammal, tient för ryttare och sedan under Infanteriet 52 åhr» ja Paimion pitäjän sotamiehestä Klemetti Sipinpojasta: »heelt uthgammal öf:r 92 åhr, 62 åhr tient».²

Kun näitä komppanioita ei lisäksi moneen vuoteen täydennetty, niiden vahvuus heikkeni suuresti. Niinpä helmik. 1695 näiden kahden komppanian 205 miehestä vain 155 oli palvelukseen kelpaavaa.³ 52:lle vanhalle ja kelpaamattomalle myönnettiin ero, ja kesällä 1696 eronsaaneet saapuivat Turkuun mitä kurjimmassa kunnossa, miltei alastomina, risaisissa riekaleissa, vaikka he olivat 1 1/2 vuotta aikaisemmin saaneet uudet univormut. Nyt heiltä oli kuitenkin riistetty kaikki kenkiä, sukia ja kaulaliinoja myöten.⁴

Vanhin aines karsiintui näin pois, mutta kun uusia rekryyttejä ei juuri saatu, komppaniain vahvuus kutistui entisestään. Niinpä everstiluutnantti Possen komppanian vahvuus oli syksyllä 1697 päällystön ohella 72 sotamiestä, joista 67 Riassa ja 5 Kobronskansissa. Näistä puolet oli ammattitaitoisia väkeä: 14 kirvesmiestä, 9 muuraria, 7 kivenhakkaajaa, 5 sahuria, 3 puuseppää, 1 pyssyseppä («rörmakare») 1 vallintekijä (wallsättare) ja 1 räätäli.⁵ Kapteeni Schmittin komppanian vahvuus taas oli 79 sotamiestä, joista 72 Riassa, 5 Kobronskansissa, 1 Kokenhusenissa ja 1 Rumelmin saarella. Näistä oli 15

¹ RSA. Everstiluutn. Forbusen komppanian katselmusrulla 21/7 1690 ja 3/5 1692.

² RSA. Kapteeni Schmittin komppanian katselmusrulla 5/3 1692.

³ RVA. Everstiluutn. Leonhardt Posse kuninkaalle, Riika 7/2 1695.

⁴ VILJANTI, main. teos I, ss. 172—173.

⁵ RSA. Everstiluutn. Possen komppanian katselmusrulla 1/10 1697.

kirvesmiestä, 12 muuraria, 8 kivenhakkaajaa, 4 sahuria, 2 perämiestä, 1 vallintekijä, 1 seppä, 1 puuseppä ja 1 kalkinpolttaja.¹

P o r i n j a l k a v ä k i r y k m e n t i n varuskunta- ja linnoitustyöpalvelus oli k.o. ajanjaksona melko vähäistä. 1680-luvun alussa eversti v. Stefken jäi tosin Riikaan kolmine komppanioineen, joista suurin osa kotiutui v:n 1684 alussa.² Riikaan jäi kuitenkin työkomennuskunta, jonka vahvuus mainitaan vielä v. 1690 35 mieheksi (»som arbeta på skeppzholmen och wed Fortificationen i Rijga»). Näille oli samoin kuin muillekin Riian suomalaisille joukoille maksettava sama traktamentti kuin värvätyille joukoille.³

Riika ympäristöineen oli myöskin vanhastaan P o h j a n m a a n j a l k a v ä k i r y k m e n t i n varuskuntapaikkana. Niinpä esim. v. 1681 mainitusta rykmentistä oli Riiasa tai sen ympäristössä neljä komppaniaa eli 48 yli- ja aliupseeria ja 410 korpraalia ja sotamiestä.⁴

Kesällä 1683 saapui lisäksi 800 Pohjanmaan rykmentin miestä Riikaan, jossa siitä lähtien majaili 8 Pohjanmaan rykmentin komppaniaa. Samana syksynä kenr.-kuvernööri Krister Horn valitti, että suuri joukko pohjalaisia sotamiehiä oli karannut lippujen alta kotimaahan, minkä johdosta linnoitustyöt kärsivät tuntuvasti. Kuningas määräsi tällöin, että Suomen maaherrat palauttaisivat sellaiset lippukarkurit hyvin vartioituina takaisin Riikaan.⁵ Mutta kaikista vastatoimenpiteistä huolimatta pohjalaisten karkaamiset jatkuivat edelleen. Niinpä maaherra Grass valitti v. 1689, että monet pohjalaiset sotamiehet karkasivat kotiin Riiaista.⁶

Pohjanmaan rykmentin, jonka miehistö rekrytoitiin edelleen väenotolla, määrävahvuus oli 1 200 miestä. V. 1692 rykmentin vajoaus kohosi kuitenkin 400 mieheen, koska rahvas oli useana vuonna ollut vapaa väenotosta, joten Riiasa oli vain 800 miestä. Pohjanmaa joutui nyt täydentämään rykmenttinsä väenotolla.⁷ V:n 1693 jälkeen vierähti jälleen useita vuosia ilman väenottoa, joten v. 1697 rykmentin vajoaus oli 388 miestä. Suuret nälkävuodet olivat tähän lähinnä syynä, minkä johdosta maaherra Ehrenschöld pyysi kuninkaalta mainittuna

¹ RSA. Kapt. Schmittin komppanian katselmusrulla 1/10 1697.

² ERIK LINDH, Kongl. Björneborgs regemente, ss. 70—71 sanotaan v. 1683.

³ VR. Kuninkaan määräys valtiokonttorille 24/8 1690. — Värvätyille joukoille maksettiin päivärahaa 4 hop. äyriä, muille 2. MUNTHE, main. teos, III:1, s. 255.

⁴ RSA. Rullor 1683. Sverige-Finland. Infanteri-Dragoner.

⁵ VR. Kuningas kenr.-kuvernööri Krister Hornille 25/7 1683. — VR. Kuninkaan kirje maaherroille Wrangelille, Creutzille, Rosenhanelle ja Falkenbergille 4/10 1683.

⁶ VR. Kuninkaan päätös maaherra Grassille 1689.

⁷ VR. Kuninkaan kirjeet everstiluutn. Silfversparrelle 12/5 1692 sekä maaherra Grassille ja valtiokonttorille 13/5 1692.

vuonna, että väenoton toimeenpano siirrettäisiin siksi, kunnes koitaisi paremmat ajat, sillä miehistä oli huutava puute ja kaikki jäljellä olevat tarvittiin maata viljelemään. Kuningas suostuikin siirtämään väenoton v:een 1699, mikäli konjunktuurit eivät toisin vaatineet.¹ Ainakin Suuren Pohjan sodan puhjettua Pohjanmaan rykmentin 300 miehen suuruinen vajuus täydennettiin.²

Sotamiesten kuljetus meritse Pohjanmaalta Riikaan oli hankalaa jo matkan pituuden vuoksi. Niinpä usein pitkällinen vastatuuli teki kiusaa. Siten esim. syyskuussa 1692 Pohjanmaalta Riikaan kuljetettu miehistö joutui vastatuulen takia kauan odottamaan eräässä satamapaikassa Uudenkaupungin edustalla, jolloin muonavarat loppuivat. Turun läänin maaherra Lorentz Creutz järjesti miehistölle kuitenkin kahden viikon muonavarat.³

Naimisissa olevat sotamiehet veivät tavallisesti vaimonsa ja lapsensa mukaansa Baltiaan, mutta monet menivät myös naimisiin siellä. Eikä poikamiesten ollut garniseissa aina niinkään helppoa pysyä naimattomina. Niinpä esim. Riiaassa sattui, että naimahaluiset naiset kiristivät juopuneilta sotamiehiltä naimalupauksen. Jälkeenpäin sotamiehet kuitenkin usein katuivat kauppojaan, ja moni urhea sotamies karkasikin sen johdosta, että joutui vasten tahtoaan naimisiin. Tällaisen estämiseksi kuningas julisti juovuspäissä t.m.s. tilassa tehdyt kihlaukset mitättömiksi, ja jotta ne olisivat päteviä, sotamiehen oli ilmoitettava kihlauksesta kapteenille ja rykmentin papille.⁴

Myös sotamiesten lasten kasvatuksesta huolehdittiin Riiaassa. Lasten opettajana oli erityinen pedagogi. V. 1693 toimi opettajana joku saksalainen, joka ei osannut ruotsia eikä suomea. Tämä tuotti suurta haittaa nuorison katkismuksen ja muiden kristinopin kappaleiden oppimiselle, minkä vuoksi kuningas määräsi, että kenraalikuvernööri Hastferin oli nimitettävä toimeen pystyvä mies, joka saattoi opettaa nuorisoa sekä ruotsiksi että suomeksi.⁵

Tutkimuksessa käsiteltynä ajanjaksona Ruotsi-Suomi oli vielä eurooppalaisen mahtiasemansa huipulla, vaikka monet merkit viittasivatkin jo taantumiseen. Baltian linnoitusten huono kunto on

¹ Kuninkaan kirje maaherra Grassille 9/4 1692. GAHM PERSSON, Kongl. Stadgar, Förordningar, Bref och Resolutioner etc. III, s. 43. Kts. myös s. 53. — VR. Kuninkaan kirjeet maaherra Ehrenschöldille 23/8 ja 1/12 1697. — Kuninkaan päätös Pohjanmaan pohjoisen kihlakunnan rahvaan valitukseen 23/12 1697.

² VR. Kuninkaan määräys valtiokonttorille 20/2 1700.

³ VR. Kuninkaan vastaus maaherra Lorentz Creutzille 26/9 1692. — Pohjanmaan alusten kulkureitistä kts. E. F. KAILA, Pohjanmaa ja meri 1600- ja 1700-luvuilla, s. 258.

⁴ Kuninkaan päätös ev. Gustaf v. Knorringille ja Juhana v. Campenhausenille 18/12 1684. GAHM PERSSON I, s. 476.

⁵ VR. Kuninkaan kirje kenraalikuvernööri Hastferille 11/11 1693.

eräs tällainen merkki. Suuri valtakunnan taloudenhoitaja ja organisaattori Kaarle XI koetti kuitenkin vv:n 1680—1700 välisenä rauhan aikana kiinnittää vakavaa huomiota Baltiankin linnoitusten saattamiseen puolustuskuntoon. Työn johdossa oli päämajoitusestari ja sittemmin Liivinmaan kenraalikuvernööri Erik Dahlbergh, joka kiistämättä oli mies paikallaan. Mutta Ruotsi-Suomen taloudelliset edellytykset olivat sittenkin liian heikot Dahlberghin suunnitelmien toteuttamiseen, siitä huolimatta että huomattavia summia uhrattiinkin vuosittain Itämerenmaiden linnoituksia varten. Niinpä esim. päälinnoitukset Narva, Tallinna ja Riika olivat Suuren Pohjan sodan puhjetessa vielä pahoin keskeneräiset. Neumünde ja Pärnu sensijaan lienevät olleet joltisessakin kunnossa, mutta Nevanlinna oli jäänyt miltei oman onnensa nojaan, vaikka Dahlbergh esim. vielä v. 1695 huomautti, ettei tämän tärkeän paikan puolustuskuntoon saattamiseksi saanut minuuttiakaan hukata, koska Venäjä oli jo vuosia tavoitellut jalansijaa ja satamaa Itämeren rannalla. Tällöin olisi purjehduskelpoinen Nevajoki, joka yhdisti Laatokan ja Itämeren, heille erittäin arvokas, eikä heidän etenemistään ollut estämässä muu kuin Pähkinälinnan vanhanaikainen linnoitus, jonka kukistuttua Nevanlinna kykenisi torjumaan vihollista tuskin 24 tuntia »hwarigenom Ryssen skulle hafwa occuperat een af dee besta hambnarne j Öster Siöön och inrätta een Flätta och han iempte Churförsten Af brandenburg praetendera participera Utj Dominio Maris Balticj der Oss Gud nådeligen för bewara.»¹ Dahlberghin pahat aavistukset menivät liiankin pian toteen, sillä toukok. 1 p:nä 1703 venäläiset jo valloittivat Nevanlinnan ja ryhtyivät sen läheisyyteen rakentamaan uutta pääkaupunkiaan Pietaria.

Suomalaiset, jotka 1560-luvulta lähtien olivat olleet mukana Ruotsin Itämerenvaltaa perustamassa ja suojaamassa, osallistuivat myös voimaperäisesti Baltian linnoitustyö- ja varuskuntapalvelukseen Ruotsinvallan viime kautena 1600-luvun lopulla. Tänä aikana, jolloin Suomen jalkaväen rauhanaikainen määrävahvuus oli n. 7 000 miestä, osallistui säännönmukaisesti kolmas osa Baltian rasittavaan varuskunta- tai linnoitustyöpalvelukseen, mutta useina vuosina n. puolet. Ja kun sitten Suuri Pohjan sota alkoi saksilaisten joukkojen suorittamalla Riian valtausyrityksellä, suomalaiset joukot saivat kestää ensi iskun Kobronskanssissa ja Neumündessä. Ja helmikuussa 1700 pantiin liikekannalle koko Suomen armeija, joka sitten marssi kurgilla, kelirikkoisilla teillä Viipurista Inkerin ja Viron kautta Liivinmaalle ja karkoitti vihollisen.

¹ MUNTHE, main. teos, III:1, s. 335.

Liitetaulukkoja.

Taulukko I.

Viipurin jalkaväkirykmentin (ev. M. v. Gerten) vahvuus 12/10 1687:

RSA. Viipurin jalkaväkirykmentin tilit v. 1687.

Komppania	Ruotu- sotam.	Värvättyjä	Näistä Narvassa	Yht.	Vakantti- ruotua
Ev. v. Gerten	93	1	66	94	4
Evl. v. Poll	77	46	89	123	—
Majuri Rubzoff	89	1	52	90	10 (»uptagne»)
Kapt. Helffreich	92	27	86	119	—
„ Leijon	52	16	48	68	—
„ v. Schwengeln	79	12	64	91	—
„ Hwessing	58	62	86	120	—
„ Taube	64	11	55	75	—
Yht.	604	176	546	780	14

Taulukko II.

Viipurin jalkaväkirykmentin (ev. Aminoff) vahvuus 16/10 1698:

RSA. Viipurin jalkaväkirykmentin tilit v. 1698.

Komppania	Narvassa		Koti- maassa	Yht. sotam. ja korpr.
	Sotam.	Korpr.		
Ev. Aminoff	105	2	7	114
Evl. Wrede	98	1	11	110
Maj. Helffreich	89	1	21	111
Kapt. Turteltaube	94	1	13	108
„ Gripenberg	93	1	14	108
„ Boije	92	1	15	108
„ Gyllenbrandt	99	1	8	108
„ v. Rohr	100	1	7	108
Yht.	770	9	96	875

Taulukko III.

Savon jalkaväkirykmentin (ev. v. Cronman) vahvuus syysk. 1686:

RSA. Savon jalkaväkirykmentin tilit v. 1686.

Komppania	Koti- maassa	Nar- vassa	Yht.	Muistut.
Ev. v. Cronman	101	42	143	
Evl. Brakel	99	42	141	
Maj. Wördenhoff	99	42	141	
Kapt. Gyllenspång	98	41	139	ynnä 1 Tallinnassa
„ Uhr	54	75	129	
„ Seulenbach	70	52	122	17 poissaolevaa, 26 epävarmaa
„ Sture	71	58	129	
„ Giöös	98	48	146	
Yht.	690	400	1090	

Taulukko IV.

Savon jalkaväkirykmentin vahvuus 30/8 1689:

RSA. Savon jalkaväkirykmentin tilit v. 1689.

Komppania	Koti- maassa	Nar- vassa	Yht.	Muistut.
Ev. v. Cronman ..	62	81	143	
Evl. Brakel	60	81	141	
Maj. Wördenhoff ..	42	80	122	
Kapt. Berg	39	73	112	
„ Gyllenspång ..	30	59	89	7 kuoll. 4 poissaolevaa 1 kar. 25 epävarmaa
„ Sture	19	74	93	5 passitettua, 6 kuoll., 3 karann.
„ Giöös	47	79	126	
„ v. Meurman ..	23	74	97	11 sairasta 10 passitettua 8 kuoll. 3 karann.
Yht.	322	601	923	

Taulukko V.

Savon jalkaväkirykmentin vahvuus 16/9 1699:

RSA. Savon jalkaväkirykmentin tilit v. 1699.

Komppania	Koti- maassa sairaana	Narvassa	Yht.	Muistut.
Ev. v. Cronman ..	1	107	108	4 karann. 1 poissaoleva
Evl. Schlippenbach ..	3	125	128	4 „
Maj. Wördenhoff...	9	108	117	1 „
Kapt. Gyllenspång ..	3	123	126	1 „
„ Sture	1	116	117	4 „
„ Giöös	—	117	117	
„ v. Meurman ..	4	103	107	4 kuoll., 2 karann. ja 6 poissaolevaa.
„ Sass	4	107	111	1 kuoll. 5 karann.
Yht.	25	906	931	

Taulukko VI.

Hämeen jalkaväkirykmentin (ev. Brakel) vahvuus 26/8 1683:

RSA. Hämeen jalkaväkirykmentin tilit v. 1683.

Komppania	Kotimaassa	Narvassa	Nevan- linnassa	Talinnassa	Kuusaarella	Neu- mündessä	Stral- sundissa	Poissa- olleita	Yht.
Ev. Brakel	62	49	11	14	5	—	—	—	141
Evl. Mellin	55	33	11	13	—	—	—	21	133
Majuri Toll	49	34	14	12	—	—	—	7	116
Kapt. Roms	33	42	9	20	2	—	—	9	115
„ Berg	25	25	—	4	3	39	3	6	105
„ v. Tiesenhausen	32	36	—	4	2	38	1	32	145
„ Frei	30	41	15	17	—	—	—	51	154
„ Brandt	43	41	—	4	8	—	—	15	111
Yht.	329	301	60	88	20	77	4	141	1020

Taulukko VII.

Hämeen jalkaväkirykmentin (ev. Maijell) vahvuus 31/8 1698:

RSA. Hämeen jalkaväkirykmentin tilit v. 1698.

Komppania	Koti- maassa	Tallin- nassa	Nar- vassa	Yht.	Muistut.
Everstin	5	31	85	121	4 kuoll., 2 vakanttia
Everstiluutnantin ..	9	33	74	116	1 sairas, 5 „
Majurin	7	25	72	104	1 kuoll., 1 poissaoleva, 17 vakanttia.
Sääksmäen	4	22	81	107	4 kuoll., 1 vanha, 2 poissaolevaa, 13 vakanttia.
Asikkalan	7	33	79	119	2 kuoll., 3 vakanttia
Jämsän	3	19	92	114	2 kuoll., 1 sairas, 7 vakanttia.
Sysmän	4	4	112	120	1 kuoll., 1 sairas, 1 vakantti
Rautalammin	8	1	109	118	2 sairasta, 1 vanha, 2 vakanttia.
Yht.	47	168	704	919	

Taulukko VIII.

Uudenmaan jalkaväkirykmentin (ev. Sass) vahvuus 16/8 1685:

RSA. Uudenmaan jalkaväkirykmentin tilit v. 1685.

Komppania	Neu- mündessä	Narvassa	Kotimaassa		Epä- varmoja	Yht.
			Saapuvilla	Poissa		
Ev. Sass	105	14	49	2	7	177
Evl. Giöös	92	37	77	6	13	225
Maj. Ertman-Rosenlöw ..	13	48	95	12	183	351
Kapt. G. v. Rehausen	52	23	28	—	6	109
„ B. J. v. Rehausen ..	18	1	32	—	4	55
„ Lode	19	2	14	—	—	35
„ v. Helmersen	13	12	25	—	50	100
„ v. Rööer	73	28	44	6	9	160
	385	165	364	26	272	1212

Taulukko IX.

Uudenmaan jalkaväkirykmentin (ev. v. Budberg) vahvuus 2/11 1698:

RSA. Uudenmaan jalkaväkirykmentin tilit v. 1698.

Komppania	Koti- maassa	Neu- mündessä	Vakantti- ruotuja	Yht.
Ev. v. Budberg	54	67	2	123
Evl. Clodt	52	67	3	122
Maj. v. Lode	58	57	7	122
Kapt. v. Helmersen (Porvoon)	54	61	7	122
„ Stael v. Holstein (Lohjan)	51	69	2	122
„ v. Rehausen (Helsingin)	57	58	7	122
„ Gardiemeister (Karjaan)	50	56	16	122
„ Brask (Inkoon)	46	58	18	122
Yht.	422	493	62	977

Taulukko X.

Turun jalkaväkirykmentin (ev. H. H. Rehbinde) vahvuus v. 1683:

Kotimaassa. (Katsastettu Turussa 30/8 1683):

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal.	Sotamiestä						
					Läsnä	Poissa	Kom. Riista	Kom. Riikaan	Kuoll. ja eron saaneita.	Tietymätömissä	Poistetturullista
Evl. v. Budberg	3	6	6	3	134	11	3	14	11	—	—
Kapt. Andersson	3	6	6	3	129	20	—	1	18	8	—
„ L. Bock	3	6	6	3	112	13	—	—	8	5	—
„ J. Bock	3	6	6	3	120	14	2	3	—	12	9
Yht.	12	24	24	12	495	58	5	18	37	25	9

Riiaassa (Katsastettu 23/11 1683):

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal.	Sotam.	Kuormarenkiä	Muistut.
Ev. Rehbinde	3	6	6	3	104	—	
Maj. Billstein	3	6	6	3	101	4	1 poissaoleva
Kapt. Schmitt	3	6	6	3	106	—	1 kuoll. 1 sairas
„ Wadenfelt	3	6	6	3	103	—	
Yht.	12	24	24	12	414	4	

Taulukko XI.

Turun jalkaväkirykmentin Riian varuskunta v. 1688:

RSA. Evl. Forbuksen ja kapt. Schmittin komppanian katselmusrulla 21/9 1688.

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal.	Sotam.
Evl. Forbus	3	6	6	3	154
Kapt. Schmitt	3	6	6	3	166
Yht.	6	12	12	6	320

Taulukko XII.

Turun jalkaväkirykmentin (ev. v. Funcken) Riian varuskunta v. 1697:

RSA. Pääkatselmusrulla 1/10 1697.

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal.	Sotam.	Muistut.
Evl. L. Posse	3	6	6	3	72	12 kuoll.
Kapt. Schmitt	3	6	6	3	79	6 kuoll., 1 karann.
Yht.	6	12	12	6	151	

Taulukko XIII.

Porin rykmentin (ev. v. Stefken) vahvuus v. 1683:

RSA. Rullor 1683. Sverige-Finland. Infanteri-Dragerer. Del. 2.

Riiassa (katsastettu 14/6 1683):

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal. piiparia	Sotam.	Muistut.
Ev.v. Stefken	3	6	7	3	135	
Maj. de Kursell	3	6	6	3	139	
Kapt. Lauterbach	3	6	6	4	140	ynnä 1 profossi
Yht.	9	18	19	10	414	

K o t i m a a s s a (katsastettu Turussa 31/8 1683):

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.			Sotamiestä						
			Kotim.	Saksassa	Rumpal. piiparia	Läsnä	Riiassa	Narvassa	Saksassa	Poissa- olevia	Epävar- moja	Kuoll. eronn.
Evl. Mellin	3	6	5	1	3	106	46	16	22	43	24	36
Kapt. Blom	3	6	5	1	2	85	81	20	15	26	47	16
„ Gode	3	6	6	—	3	61	57	12	22	15	12	10
„ Ryss	3	6	5	—	3	105	82	13	14	62	53	30
„ Landsberg	3	6	6	—	1	98	73	30	18	28	25	26
Yht.	15	30	27	2	12	455	339	91	91	174	161	118

Taulukko XIV.

Pohjanmaan jalkaväkirykmentin (ev. Hofwensköld) Riian varusväki v. 1681:

RSA. Katselmusrullat 1/9 ja 3/9 1681.

Komppania	Yli- ja aliups.	Korpr. ja sotam.	Laiva- veistämöllä		Kokenhuse- nissa		Yht.	
			Yli- ja aliups.	Korpr. sotam.	Yli- ja aliups.	Korpr. sotam.	Yli- ja aliups.	Korpr. sotam.
Ev. Hofwensköld	12	66	—	34	—	5	12	105
Maj. Ståhlhammar	11	65	1	37	—	2	12	104
Kapt. Läpp	7	33	5	63	—	2	12	98
„ Gyldenhoff	10	60	1	40	1	3	12	103
Yht.	40	224	7	174	1	12	48	410

Taulukko XV.

Pohjanmaan jalkaväkirykmentti Riassa 6/II 1683:

RSA. Rullor 1683. Sverige-Finland. Infanteri-Dräger. Nide 2.

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal.	Kuorma- renkiä	Sotam.	Muistut.
Everstin	3	6	6	3	4	171	
Evl. Eknkvist ...	3	6	6	3	4	166	
Maj. Ståhlhammar	3	6	6	3	4	161	
Kapt. Läpp	3	6	6	3	4	153	
„ Witting	3	6	6	3	4	153	
„ Bergh	3	6	6	3	4	175	2 karannut
„ Hofwensköld	3	6	6	3	4	152	
„ Gyldenhoff .	3	6	6	3	4	152	
Yht.	24	48	48	24	32	1283	

Taulukko XVI.

Pohjanmaan jalkaväkirykmentti Riassa 14/II 1698:

RSA. Generalmunsterrullor. Österbottens inf. reg:te.

Komppania	Yliups.	Aliups.	Korpr.	Rumpal.	Kuorma- renkiä	Sotam.	Muistut.
Ev. v. Campenhausen	2	6	6	3	4	112	josta 13 kuoll. 1 kar.
Evl. Silfwersparre	3	6	6	3	4	105	„ 9 „
Maj. Ståhlhammar	3	6	6	3	6	96	„ 9 „ 1 kar.
Kapt. Witting	3	6	6	3	—	110	„ 15 „
„ Gyldenhoff	3	6	6	3	4	100	„ 3 „ 2 kar.
„ v. Borgen	3(2)	6	6	3	4	93	„ 9 „ 6 kar.
„ Mejerfelt	3	6	6	3	4	107	„ 14 „
„ Weidenhielm	3	6	6	3	4	103	„ 13 „ 2 kar.
Yht.	23(22)	48	48	24	30	826	